

آبونه شرالطی : هریر ایچون
سنه لکی (۲۷۵) آلتی آیلنی
(۱۵۰) خارج ایچون سنه لکی
۳۲۵ غروشدور .

نسخه سی ۵ غروشدور .
ایکی نسخه برآزاده
(۱۰) غروشدور
سنه لکی ۵۲ نسخه در .

اداره خانه : باب عالی جاده سنه
رشید افندی خاتمه

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر .

مسلمه موافق آثار مع المنونه
قبول اولنور . درج ایدله یی
یازیلر اعاده اولماز .

الشیخ الاسلام

سنة ۱۳۴۱

ادرس تبدیلنده آریجه
۵ غروش کوندورلیدور .

مکتوبلرک امضاری واضح
واوقوناقلی اولسی و آبونه
صره نومروسی محتوی
بولونسی لازمدر .

ممالک اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرک آدرس لرینک
فرانسجه یازلسی رجا اولنور .

پاره کوندورلدیکی زمان نهیه
دائر اولدینی یلدرلیسی
رجا اولنور

اتبعون اهدکم سیل الرشاد

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

باش محرر
محمد عاکف

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

جلد ۲۱

۵ تموز ۱۳۳۹

* پنجشنبه *

۲۰ ذی القعدة ۱۳۴۱

عدد ۵۴۳-۵۴۲

آنغلیقان کلیساسنه جواب

حضرتلری و بو ایشک شیمدی به قدر تأخرنده بر حکمت اولدینی
آکلاشیلیور . دیمک بو جوانی ویرمک انقریه نصیب اوله جقمش .
بویوک مات مجلس اسلامیه ایچون عظیم بر شرف تشکیل ایدمک
اولان بوجوابک درحال نتیجه لیدر می ایجاب ایدر . دیه ایشه کمال
جدیت ایله باشلادیلر . تدقیقات و تألیفات اسلامیه ایله افتاهیتلری
برلشهرک حق بک افندیگ ارنی تدقیقه باشلادیلر و بعض تعدیلات
ایله نشرینه قرار ویردیلر .

اثرک تدقیقاتی ختام بولدینی صبرده عبدالله عزمی افندی حضرتلری
شرعیه وکالتندن چکیلمش ، قونیه مبعوثی وهی افندی حضرتلری
اونی استخلاف اتمشاردی .

مشارالیه وهی افندی حضرتلری ، تدقیقاتی ختام بولان بو اثرک
نشرینی تصویب ایتدی . شوقدرکه بو اثر بک مفصل اولدینی جهته
دها وجیز ، دهه ساده و دیگر لسانلره ترجمه سی دهه قولای دیگر بر
اثرک تألیفی تدقیقات و تألیفات اسلامیه رئیس عالیسی شیخ عبدالعزیز چاویش
افندی حضرتلرینه حواله بویوردیلر . بونک اوزرینه استاد مشارالیه
باشقه بر طرز نویسنده مکمل بر اثر وجوده کتیردیلر . تحریر و تألیفی
ختام بولان بو اثرک شیمدی انقرده طبع ایدیلکده اولدینی ، عربجه
یازیلان بو اثرک ینه مؤلفی طرفندن انگلیزجه به ترجمه ایدیلرک تورکجه
نسخه سیله برابر آنغلیقان کلیساسنه شرعیه وکالت جلیله سی طرفندن
رسماً کوندریله چکی ، آریجه طبع ایدیلکده بولونان بک مهم مباحثی

بش سنه مقدم حیدری زاده ابراهیم افندی حضرتلرینک زمان
مشیختنده آنغلیقان کلیسایی مقام مشیختدن بعض سؤاللر صورتلشدی .
مشارالیه لازم کان جوابلر ویریلک اوزره مسئله یی (دارالحکمه) به
حواله بویورمشدی .

دارالحکمه مسئله یی لازم کان اهمیتله تلقی ایتدی . اعضا سندن
متعدد ذوات آیری آیری جوابلر یازمه یه باشلادی . لکن آره یه بر
رقابت کیردی . بر اراق مباحثی کندی آره لرنده تقسیم ایله تحریر
ایتمک جهتی تجربه ایتدیلر . اوده اولمادی . الحاصل درت بش سنه
ظرفنده شو مسئله یی بر نتیجه یه اقتران ایتدیرمه یه موفق اوله مادیلر .
نهایت صوک زمانلرده استاد محترم ایزمیرلی اسماعیل حق بک افندیگ
جوابی ترجیح اولونه رق بونک اطرافنده مذاکره و مناقشه لر باشلادی .
قومیسونلر تشکل ایتدی . تکرار تکرار تدقیق اولوندی ، بعض
مباحثی سانسور ایدیلدی . اوزون مذاکره و مناقشه لر دن صوکره بو
جوابک کوندریلمسینه قرار ویریلدی . فقط دارالحکمه اوکاده موفق
اوله مادی . اوصبرده مشارالیه حق بک افندی انقرده بر (اسلام
آقاده میسی) ماهیتنده اولان شرعیه وکالتنده یکی متشکل تدقیقات
و تألیفات اسلامیه هیئت علمیه سنه اعضا تعیین اولونه رق انقره یی تشریف
ایتدیلر . بر آرزوکره دارالحکمه الفا اولوندی . بونک اوزرینه بومهم
وظیفه ک ابفاسی شرعیه وکالت جلیله سنه انتقال ایتدی .

مسئله وکالت مشارالیه یه کلنجه شرعیه وکیلی عبده عزمی افندی

اخوان ایدن استاد محترم حق بك افنديك ا ينك ده مرطوفه طاعتيله حنى
مؤنيتله خبر آينمشدر .

ديك كه بومسله آرتيق حسن صورتله نتيج له نيور . و بوتون
مسلمانلق و خريستيانلق عالمي علاقه دار ايدم جك اولان بومعظم وظيفه بك
ايفاسي بويوك ملت مجلسي حكومته نصيب اوليور . بويوك ملت مجلسي
ايچون بو بر فال خيردر . بو جواب ، بويوك ملت مجلسيك عزت
و شرفي بوتون جهان اسلامده ترسيده خادم ارله جني شه سزدر .
يكر منجي عصرده مسلمانلق كندى اساسات و دساتير عاليه سنى خريستيانلق
عالمه قارشى بسط و تمهيد ايدنيور . علومك بويوك ملتي خارق العاده
ترقياتي حضورنده اسلام ، كندى ماهيتي ، حيات فكريه و ماديده كي
تأثيراتي ، انقلابانه قارشى نقطه نظري ، جهاني تحت تضيقنده ازن
مزاحم حاضريه چاره ساز اوله جق دستورليني تشریح ايدنيور .
بالطبع بو جواب ، شرق و غرب عالمده بويوك بر اهميتله نظر تدقيقه
آله جقدر . و نتيجده هيچ شبه يوق اسلامك علوي ، ناصيل بر
دين فطري و عمومي اولديني ، بشرك سعادت ايجون بوندن باشقه بر
بول اولديني تظاهر ايدم جقدر .

بومعظم اثرى بويوك بر اعتنا ايله توركيه ترجمه ايدن ماكف بك
افندي استاء مزدر . فوق العاده اهميتي حاز اولان بومهم ارك بعض
بارچه لرنيك سبيل الرشاد ايله شيمديدن نشري مناسب كورولديكي جهتله
بروجه آني مقدمه سنك نشرينه ابتدار اولومشدر . همان جناب حق
بويوله معظم بر خدمت اسلاميه ايفاسنه موفق اولان بويوك ملت مجلسي ،
حكومتني ، شرعيه و كالتي ، تدقيقات و تأليفات اسلاميه هيئتني الى الابد
بايدار ايلسون و دها بويوله نيجه نيجه خدمات معظمه اسلاميه ايفاسنه
موفق بالخير بويورسون آمين .

سبيل الرشاد

بسم الله الرحمن الرحيم

بش سنه قدر اوليور ، آنفليقان كليساكي استانبولده كي مشيخت مقامنه
لوندردن بر مكتوب كوندردمشدى : دين اسلامك روجي ، ماهيتي نهدر ؟
بدانيت ظهورندن بري بو دين حيات مدنيه و فكر بشر اوزرنده نه كي تأثير
حصوله كتيرمشدر ؟ بونلك آشاغيده اجمال ايديله جك ديكر بر طاقم سؤاللرله
برلكده ايضاحني ايسته يوردي .

مشيخت مسئله يي كال جديتله تلق ايدرك دين اسلامك اصوله ، فروعه
واقف ذواتدن متشكل « دارالحكمه » هيئته كوندردى . استاد محترم از ميرلي
اسماعيل حق بك افندي طرفندن بو موضوعه دائر اوزمان « الجواب السديد
في بيان دين التوحيد » عنواني برار قلمه آينمشدى . هيئتكم مظهر تقديرى
اولان بومهم اثر مقصدي تأمينه هر جهتله كاف ايدى . آنجق استاد فاضل
شرعيه و كيلى خواجه و هي افندي حضرتلري بو رساله نك نشرندن ، ياخود
آنفليقان كليسا سته ارسالندن اول بركرده رياستيله مباهي بولونديم تدقيقات
و تأليفات اسلاميه انجمنجه تدقيقى ارزو بويورديلر .

بونك اوزرينه انجمن ارك احتوا ايتديكي مباحث عاليه يي نظر تأملدن
چيكردي و لازم كان تعديلاتي اجرا ايدرك نشرينه قرار و يردى . في الحقيقه
اسلامك عقائدي ، احكامني ، آدابني تماميله محيط اولان بوناليف كزين دين

توحيدك معصوم چهره سنه اوزون عصرلك ييفديني ظنون و اوهام برده لرني
ييرتمش آتمش ، ناصيه ديني بر جوق مسلك ايله سوروان سياه لكاردن تميزله مشدر .
بونلكه برابر شرعيه و كيلى افندي حضرتلري دها و جيز ، دها ساده و ديكر
لسانلرله ترجمه سي دها قولاي بر ايكنجى ارك دها قلمه آينمشنى عاجزلرينه
تسليف بويورديلر . بونك اوزرينه متوكلاً على الله ايشه باشلادم . اترده
سرد اولونان سؤاللرك حدودي خارجه چيجه جق دكم . يالكز ايلروده كي
مباحثك آكلاشيلمسني قولايلاشديره جني ايچون آيروجه بر مقدمه يي لزوم كورددم .
سؤاللر شونلردر :

(۱) دين اسلام نهدر ؟

(۲) كرك حيات فكريه ، كرك حيات ماديه ساحه سنده مسلمانللك حصوله
كتيرديكي تأثيرلر نهدن عبارتدر ؟

(۳) انسانيتك سعادتيله ، ياخود فلاكتيله نتيجه لن انقلاباتك اسباب
و عوامل حقتده اسلام نه دوشونيور ؟

(۴) حيات حاضره بك مزاحنه قارشى نه كي چاره لر كوسترييور ؟

انقره

عبدالعزيز جاريش

مقدمه

دين اسلامك ماهيتيله حيات فكريه و حيات خارجه ساحه لرنده كي
آثاريني تدقيق ايتزدن اول كائنات بشرك رسالت محمديه دورنده كي
احوال و شئون اوزرندن اجمال بر نظر كچيرمك بك مناسب اوله جق .
مع مافيه بز بوكائنات بشردن يالكز جزيره العربيه اوطوران امتلرله
بونلك شرقنده ، شمالنده ، غربنده ساكن بولونه رق كنديلريله سياسي ،
غير سياسي مناسباتي اولان مجاور اقوامي قصد ايتمكده يز .

اربابه راهوال معلومدر كه انسان حركاننده طوغرو بولي بولمق
رومي و خير ايله شري آيران حدودي سجه رك باشقه لرنيك
حقوقني چيكنمه مك و عمومك منافعي شخصي منفعتنه قربان ايتمه مك
ايچون نعمت عقل ايله مفطور اولمشدر . آنجق انسانك صرف مادي
و حيواني اولان قسمني - كه ابكي عنصرندن بري تشكيل ايتمكده در -
جوق دفعه لر كنديسنك روحاني اولان عنصرينه غلبه ايدنيور و اوزمان
اراده بشر او كنده بر جوق بوللر آريديور ؛ تعبير ديكرله حقوقك
ساحه سني ، حدوديني كوستردن نشانه لر بيقييور ؛ فضيلتك يوللري ،
ايزلري سيلينور ؛ آرتيق عدالتي ، انصافي تأمين خصوصنده عقل بر
موجوديت كوستره مز اوليور ؛ انسانلر قدرت ، ثروت اعتباريله
مفاوت اولدنجيه ، نلري بربرينه تجاوزدن منع ايدم جك بر قوه زاجره
قالمايور . اوزمان قوي ضيفك اوزرينه جوللا نيور ؛ زنكبن فقيره تحكم
ايدنيور . بشر ماديه و جوسانه طابندنجيه روح انسانيتك غايه سي اولان
فضيلتدن غفلت ايتمش ، قوتلر قانوك تعقيبندن امين اولدنجيه عاجزلرك
بوتون حقوقني كنديلري ايچون حلال طائيشر . و او بچاره لك ضررينه
اوله رق مادي ، شخصي بوتون اماللريني تطمين خصوصنده مرحمت ،

بچارہ لہ قارشى رتہ، وملایمت تلقین ایدہ جک برطاقیم امثال وحکایات نقل ایستہکی زمان امتی بو حالہ ایدی . بناء علیہ نصرانیت بوتون یهودیلرہ رومالیرک قبلرینہ حاکم کسین مادیاتہ قارشى اعلان حرب ایچون کلشدی . بونک ایچوندرہ جناب مسیحک رسالتی جهادک بالکیز نفس امارہیہ عائد قسمنه انحصار ایستدی ؛ دها اوتہسنہ کچمدی .

قوانین و نظامات اداریه کلنجه بونلری « قیصر » ، « براقدی » ، حق الله نامہ ایسہ جناب واجب الوجودک وجدانلر اوزرندهکی حقوقی طلب ایله اکتفا ایستدی . برده ایمان و عبادتله توحید الہی بہ دعوتہ بولوندی . صوکرہ ، اهل کتاب اولان یهودیلرہ رجال دینی معبود اتخاذ ایستکارندن و ابراهیم و اسماعیل نامہ هیکلر دیکدکارندن طولانی ، طبق دین اسلام کی ، انذاراندہ بولوندی .

یتہ کیم بئر یعقوبده سامری قادینہ شو سوزلری سوبلشدی : « آرتیق صادق قوللرک الله اخلاص وصدق ایله عبادت ایدہ جکاری زمان کلشدرکہ اودہ بو زماندر . »

فی الحقیقہ بوگونکی مذہب نصرانیہ دن بر قسمی سن بولک دینی در . یوقسہ عیسائک دینی دکلدر . و بونک ایچوندرکہ یاری یاری پت پرستلکدر . چونکہ سن بول یهودی اولقلہ برابر آلدینی تربیہده اسکندریہ فلسفہ سیلہ شائبہ دار یونان پت پرستلکی واردی . ایشته بوروحدرکہ سن بولک رومالیرک ایچنہ صوقولہ یلمسی ایچون بول آچشدر . چونکہ بریکیلر اوزمانکی پت پرستلکلرله اقایم نائثہ عقیدہ سی آرہسنده اسکی دینلرینہ معارض برشی کورہ میورلردی .

جناب مسیح محبت اساسی اوزرینہ مستند بر تہذیب اخلاق ایله اکتفا ایستدی . بونکہ برابر خیرالہ شرک حدودینی کوسترہ ، اختیاری ، یاخوداجتنابی ضروری حرکاتی بیلدیرر بردستور اخلاقی تبلیغ ایتدی . کذلک جناب حقہ تضرع و عملی عبادت ایچون معین بر شکل کورہ ترمدی . عقائد الہیہ بحثندہ ایسہ هیچ برشی سوبلیدی . شوقدرکہ بر یوزندہ بر آزدہا قالایدی دہ دورہ رسالتی بویلہ اوج سنہیہ انحصار ایتہ بیدی البتہ امتی رؤسای دینک کیفہ بر اقا زدی . او رؤسای دینک کہ امر دینی نفسلرینہ حصر ایدہ رک عقائدی ، وجدانیاتی ، اشکال عباداتی تثبیت امتیازاتی باشقہ سنہ ویرمہ دیلر . صوکرہ عہد عتیق ، عہد جدید کتابلرینک تفسیرینی وایسترنافع ، ایسترمضر اولسون کلیسائک ہرہانکی بر امرینہ قارشى مناقشہ بی صورت قطعیدہ تحریم ایستیلر .

حاصلی جناب مسیح آرقدہه قالانلر ایچون کنیش بر بوشاق براقدرق کیتدی وکندندن صوکرہ کلن رؤسای دین او بوشانی اویلہ بر طرزده طولدوردی کہ دہشتی بالکیز اقوام نصرانیہ بی ایکلہ تمککہ قالمادی ؛ عصر لرجه بوتون جهان بشریتک خسرا سنہ سبب اولدی . شاید بالخاصہ اون سکزنجی ، اون طقوزنجی عصرلرده بر برینی تعقیب ایدن اختلالر ، انقلابلر اولماسہ بیدی نا اوروپالی ، نودہ باشقہ سی ایچون بورؤسانک مظالمندن قورتولہ رق سعادتک یوزینی کورمک ابدیاً نصیب اولمایہ جقدی .

عدالت نامہ هیچ بر حسک مقامی اولمامشدر . ایشته انسانک ظہورندن بری بر یوزینی طولدوران مظالمک و انجای بشردن بر قسمک دیکرینہ صالدرمہ سنک سری بودرکہ تفصیلنہ مقدمہ منک مساعده سی یوقدر . بو خصوصہ فضلہ ایضاحات ایچون معرفۃ النفس و اخلاق کتابلرینہ مراجعت ایستر . افراد بشرک بر برینہ صولاتی یوزندن عاجزلرک فلاکتی آرئیور ؛ ظلم یا نغینلری افراد آرہسندهکی حقوق متقابلہ نک حدونی کوسترہ نشانلری یاقوب بقیور ؛ نتیجہده ایسہ ماللر ، جانلر ، عرضلر مباح اولیور . ایشته بوالیم عاقبتک تحقیق اوزرینہ درکہ بشر بوتون خسرا سنک ، بوتون سفالتک منشای کسینلر شومادہ دن باشقہ بر مہبودہ احتیاج طویہیہ باشلا یور . کندیلرینی محاط اولدقلری حرماندن قورتا . حق بر منجی ، ساحۃ سعادتہ طوغرو جیقاردحق بر مرشد کورہ یلمک ایچون بویونلر اوزانیور ، کوزلر آفاق امکانی سوزمہیہ باشلا یور .

فاطر حکیمک قانون ازیلیسی او صورتلہ جریان ایتکدہ درکہ ہر ہانکی امتک باشی صیقیلرہ افراد آرہسنده فتنلر ، فسادلر جو غالیسہ ایچلرینہ بر رسول ، یاخود بر نبی ، یاخود عاقبتک و خاتمتی آکلاتہ حق بر مجدد کوندریلر . انسانک بر یوزندہ ظہورندن بری حال بویلہ دوام ایتشدر ؛ دنیائک صوکرہ قدرده عینی سیری تعقیب ایدہ جکدر . بونیلرلہ بوجددلرک ظہورندن مقصد ، فسادہ واران شئونک صلاحی تأمین ایتک ، چیغرنندن چیقان اخلاقی یولہ کتیرمک ، سقوط ایچندہ جبرینان روحلری یوکستہ مکدر ؛ باشقہ هیچ برشی دکلدر . آنحق بونلردن بر قسمی محدود و معین امتلرک محدود و معین دردلرینہ قارشى ینہ محدود چارہ لرلہ کوندریلشدہ ؛ صالح و ہود علیہما السلام ایله انبیای نبی اسرائیلک بر جوقلری کی .

بر قسمی دہ انسانلری بہیمی ہوسلردن آلیقومق و بوتون خطیائک اک باشندہکی احتراصدن قورتارمق ایچون کلشدرکہ عیسی علیہ السلام بونلردندر . اوت ، حضرت مسیح مدنی قانونلرہ ، مشروطی نظاملرہ صاحب بر قوم ایچندن ظہور ایتشدی . بالکیز بوقوم شہوائتک اسیری کسینمشدی ، بہیمی حرصلردن باشقہ هیچ بر ذوق ایله اویلا ناما یوردی . حضرت عیسی یهودیلرک ایچندن اویلہ بر زماندہ ظہور ایتشدی کہ مراجعہ جیلق بشریتک قانتی قود و تمش ، خالق الہی براقوب ناخاملرینہ طابینیوردی . اوت ، جناب مسیح یهودیلرلہ مجاورلری بولونان امتلرک آرہسندن اویلہ بر زماندہ ظہور ایتدی کہ بوتون قرابت رابطہ لری تارمار اولمش ، اخلاق تفسخ ایتمش ، بہایم کی بیوب ایچمکدن باشقہ حیائک هیچ بر ذوقی قالمامشدی . یورکلر دین طویغوسی ، وجدان قیغوسی کی قوای زاجرہ دن بوسبتون خالی ایدی . بونک ایچون حریمات آلا بیلدیکنہ رواج بولمش ؛ مرحمت ، شفقت میللری ایسہ تمامیلہ سیلینمشدی . ایشته انسانلری دنیادن ودنیا متاعندن کمال شدتہ تغیر ایچون عیسی ان مریمک کونا کون اصوللرہ مراجعت ایستدی ، نفسلردہکی آرزینانی کیدہ رەجک ، کیمسہ سزلرہ ، چوجقلرہ ، حاصلی بوتون

معلومدر که ادیانك قيمتى تقدير ايجون بر ميزان انا اودر جاعتلرله خلق اوزرنده كي تأثيرينك درجه سيدر ؛ زیرا هر برنده و هر زمانده اقوامك استناد ايتديكي ارکانى ، جاعتلك وجود بولدينى عناصرى خلق طبقه سى تشكيل ايدر . املتلك سعادتي ، ياخود فلا كتي بونلك سعادتي ، ياخود فلا كتيه تخمين اولتور . كذلك حيات اجتماعيه نك فسسادى ، ياخود صلاحى بوطبقه ده كي فساده ، ياخود صلاحك مقداريله بيلير . بناء عليه بردينك صلاحيتنى ، ياخود عدم صلاحيتنى تدقيق ايجون مراجعت اولونا حق معيار كنديسه اتباع ايدن جاعت اوزرنده وجوده كتيديكي انا نك ماهيتدن عبارتدر . اوحالده هر ه نكي بردينك هويتنى بيلمك ايتسين كيمسه شوجهنلري تدقيق ايتلير : عجا اودين كنديسيه متدين اولان جاعتلري و فردلري يوكسانه بيليرمى ؟ عجا خلقك شئونيه صلاح ، معاملاتنه انتظام و برسيرمى ؟ عجا افرادى برى برينه تعرضدن منع ايديرمى ؟ عجا حسيانه نجابت ، روحلره نزاهت و بره نك انسانلك حريم الهى به قرنى آرتيريرمى ؟ عجا فكرى يوكسانه به ، جهلى قوغمه به ، حاصل و مسائل معيشتى ، تجارت ، صنعت ، ذراعت كبي ارکان حياتى دهها مكمل بر حاله كتيرمه به يارديمى طوقونيرمى ؟

مادام كه اديانك غايه سى - بزم آكلايشمزه كوره - املتلك صلاحى ، سعادتي تأميندن عبارت اوليور ، آرده قيمتجه بر فرق اولمق و هردينك مرتبه سى بو ساحده وجوده كتيديكي آثار ايله اولچولمك طيبي در . شونى ده سوبلك ايجاب ايدر كه دنيا به عايد شونى دينه قاريشد بر ماملى ؛ اديانك وظيفه سى صرف وجدانى و روحى بر طاقيم آداب و تعليماته انحصار ايتلى ؛ ادعاسى خطاي محضدر . واقعا حضرت مسيحجن اوجيوز سته قدر اول كن اجبار يهود آره سنده عصر حاضر غير مسلملرينك ترويج ايتدكلرى بو مذهبه طرفدار اولانلر واردى . بونلر : شئون اجتماعيه و مدنيه نك ايجاب ايتديكي قوانين و احكام ايله اوغراشمق اديانك ايشى دكلدر ، ديورلردى . لكن شايد بو املتلك دينلري مسلمائلق كبي حياتك هر شعبه سته عايد احكامى احتوا ايدهدى ، او زمان بويه برسوز سويله مزلر و بوسوتون باشقه بر مطالعه يوروتورلر . دى . انشاء الله ايلروده بو موضوعه دائر لزومى قدر ايضاحات و بره جكز .

مسلماننك

روح علمى و ادبى

محررى : سيمر امير على

« تعلموا العلم فان تعلمه الله حسنة ، ودراسة تسبيح ، والبحث عنه جهاد ، وطلبه عبادة ، و تعليمه صدقة ، وبذلك لاهله قربة » حديث شريف رسالتناه افندمى سائر پيغمبران عظامدن تميز ايدن بر صفت ده علم و عرفانه محبى در كه بوصفت غرا ، عليه الصلوات والسلام افندمزه

عصر مترك جهان تفكرى آره سنده الك صيق ارتباطى محافظه ايتمكده در . عصر سعادته امت اسلاميه نك مقرى اولان (مدينه منوره) (مكة) نك سقوطندن صوكره يالكز رؤساي عرب ايجون دكل ، خارجدن كان مدققلر ايجون ده بر مركز جاذبيت تشكيل ايديروردى عجملر ، يونانيلر ، سوريه ليلر ، عراقيلر ، افريقانك شمال و غربندن متعدد ملتله منسوب رنكارنك انسانلر (مدينه منوره) به قوشيور و كثريسى تحصيل عرفان ايجون ، پيغمبر اسلامى ديكه ملك شوقيله كايورلردى . پيغمبر مترك علمك قيمتى اوكره تمشدر . بيوريرلر كه : « علمى اوكره نيكز . چونكه الله اوغورنده علمى اوكرنك بر حسنه در . علمدن بحث ايتك نام خداى تسبيحدر . علمى آرامق جهاددر . علمى تحصيل ايتك عبادتدر . علمى تعليم ايتك صدقه در . علمى اهله بذل ايتك حق تعالى به تقريردر . علم نهى اولونان شيلرى ، نهى اولونمايانلردن تفريقه خدمت ايدر . علم ، الله يولى تنوير ايدر . چوللرده ايتسمز علمدر . يالكز لقده دوست ؛ علمدر . ارقداشلردن مهجور قالدنيغز زماناك وفا كار رفيق ، علمدر . علم بزي سعادته ايصال ايدر . سفاكتدن وقايه ايدر . علم زينتمزدر . دشمنلر مزه قارشى سلاهمزدر . علمله ، اللهك قولى خير و صلاحك شواقه نه اعتلا ايدر ، سعادت اخرويه سنى ده تأمين ايلر . » [۱] ينه پيغمبر مترك بيورر كه : « علمانك مركبى ، شهدانك قانندن ميجلدر . » و ارقداشلر نه توصيه ايدر كه : « علمى چين ده بيله اوله طلب ايديكز . » [۲] « علم اوغورنده وطنى ترك ايدن الله بولنده آدم آثار . » « علم اوغورنده سياحت ايدنه جناب حق جنت يولى كوسترر . » [۳] قرآن كريمزده علم و عرفانك يوكسك قيمتدن بحث ايدر . (سورة العلق) ي تفسير ايدر كن (رغمشرى) آيات قرآنيه ي شوصورتله تفسير ايدر : « حق تعالى انسانلره بيلمك كارى اوكره تمشدر . بوده رحمت الهيه نك عظمتنه دلالت ايدر . حق تعالى انسانلرى جهالت قارا كلكلرندن عرفان آيدنلغنه چيقاردى و كنديلرى يازى يازمق نعمت كبراستك قيمتندن آگاه ايلدى . يازى اولماسه علوم وجود بولاماز ، تدوين ايديله مز ، قدما نك تاريخى قيد اولوناماز ، سوزلرى بزه انتقال ايدمه مز ، كتب منزله تسطير ايديله مز ، اموردن دنيا تنظيم اولونامازدى . »

اسلامك انتشارينه قدر عربلق ، عربستان شبه جزيره سته منحصر بولونيور ، شمال غربى به و شمال شرقى به طوغرو كيدن بعض ايزلر هيچ انكشاف فكرى به دلالت ايدميروردى . شعر ، خطابت ، و تحميم قبل الاسلام عربلك اك چوكلى مشغله لريدى . علم و ادبيات مؤسسه لرى يوقدى . فقط پيغمبر مترك سوزلرى عربلك اويانان زندگيسنه يكي بر ضربان بخش ايتدى . پيغمبر مترك حياتنده تربوى بر مؤسسه نك نمللرى آتيلمشدى كه بالاخره بونمللك اوزرينه بغدادده ، قاهره ده ، قرطبه ده دارالفنونلر قائم اولدى . مدينه ده پيغمبر مترك علم و عرفانه [۱] بحار الانوار (د. ۲۰) (مصابح الثريمه) د. ۳۰ (جامع الاخبار) د. ۳۰